

УДК 323.15(=112.2)(477)«199»

ПОЛІТИЗАЦІЯ НІМЕЦЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ У 1990 РОКАХ

Коцур Л.М.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

Досліджено особливості громадсько-політичної діяльності німецької національної меншини на теренах України у 1990-х рр. Розкрито причини, передумови та процес політизації осіб німецької національності в Україні. Виявлено специфіку відносин між представниками німецької національної меншини та вищими органами влади України у 1990-х роках.

Ключові слова: німецька національна меншина, політизація, Україна, Німеччина, депортація, повернення, реабілітація, Відергебурт, Українсько-німецький фонд, фольксерат.

Постановка проблеми. Розпад СРСР наприкінці ХХ ст. призвів до значних змін у міжнародному середовищі України. Важливу роль у життєдіяльності країни почали відігравати національні меншини. Перетворившись на потужні групи тиску вони впливали на розвиток України, а подекуди й дестабілізували внутрішньополітичну ситуацію, що несло загрозу суверенітету та територіальній цілісності держави. Тому в умовах сучасних внутрішньо-і зовнішньополітичних безпекових викликів, які стоять перед Україною, актуально дослідити історичний досвід політизації національних меншин, зокрема на прикладі німецької етнічності задля недопущення таких тенденцій у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто відзначити, що деякі аспекти повернення та облаштування німецької національної меншини в незалежній Україні вже розглянуто у наукових розвідках Н. Лазар «Становище німецької меншини в Україні, Польщі та Словаччині (спроба порівняння)» [2], Н. Кривець «Німці в Україні» [1] та ін. Проте у їхніх дослідженнях залишаються не розкритими особливості політизації німецької меншини в незалежній Україні, що спонукає нас приділити увагу даній проблемі.

Мета статті. Дослідити особливості громадсько-політичної діяльності німецької національної меншини на теренах України у 1990-х рр. та розкрити причини її надмірної політизації у цей період. З'ясувати, яким чином політизація національних меншин впливає на національну безпеку країни.

Виклад основного матеріалу. 28 серпня 1941 р. розпочався геноцид німецького народу в СРСР, більш ніж півмільйона німців було депортовано. Згідно офіційної статистики, в роки Другої світової війни тільки з Криму було депортовано 55 тис. німців [12, арк. 39–40]. Проте після розпаду СРСР розпочався процес повернення депортованих народів у місця свого попереднього проживання, зокрема і в Україну [7; 8, арк. 33], а станом на 1989 р. в Україні вже проживало 37,8 тис. німців (0,07% населення), які компактно були розселені у 6 областях південно-східної України [25, арк. 2].

Після повернення, представники німецької національності активно включилися у громадсько-політичне життя країни. Посилаючись на постанову Верховної Ради СРСР від 7 березня 1991 р. «Про визнання незаконними і злочинними репресивних актів проти народів, що зазнали насиль-

ницького переселення і забезпечення їх прав» [7; 8, арк. 33] вони вимагали відновити історичну справедливість по відношенню до них, прийняти господарсько-політичне рішення з питань організованого повернення німців в Україну та їх соціо-економічного облаштування [7, арк. 27–28; 3; 5; 6]. Задля реалізації цієї мети, особи з числа депортованих активно почали об'єднуватися навколо різних громадських товариств і організацій за національною ознакою [25, арк. 1]. Так, у 1992 р. було утворено найбільше товариство німців України – «Відергебурт» для сприяння й захисту громадських, економічних, соціальних і культурних прав і свобод німецької меншини. Також почав роботу центр німецької культури «Відерштраль», який об'єднував понад 300 сімей. Загалом, з 1989 по 1993 рр. утворилося 33 національно-культурні об'єднання німців [25, арк. 1].

Активне повернення депортованих німців у місця свого історичного проживання, їх громадсько-політична та соціально-економічна діяльність призвела до утворення центрального органу німців – Українсько-німецького Фонду (УНФ) (23 січня 1992 р. видано Указ Президента України, № 51), який мав координувати співпрацю німецької національної меншини з Комітетом у справах національностей та іншими владними структурами [4, арк. 8]. Генеральним директором УНФ було призначено І. Р. Гофмана [14, арк. 233; 9, арк. 195]. Участь у діяльності УНФ [11, арк. 88] брали майже всі представники німецької меншини з різних регіонів [13, арк. 90]. Вони активно обговорювали питання, пов'язані із вирішенням нагальних проблем депортованих, що повертаються надаючи рекомендації та працювали над розробкою проектів законів і нормативно-правових документів, що стосувалися осіб, які поверталися з місць депортації [10, арк. 118].

Вже перший рік діяльності УНФ виявив як позитивні так і негативні його сторони. Зокрема, з'явилися конкретні прорахунки, що стосувалися повернення німців в Україну; відсутньою була чітка взаємодія з органами влади всіх рівнів; далися в знаки нерациональне використання фінансів, неспроможність компетентно і оперативно розв'язати назрілі питання та виявити головні проблеми депортованих [15, арк. 127–128].

Такий розвиток подій призвів до того що, більшість членів Правління Українсько-німецького фонду висловлювалась за усунення І. Р. Гофмана з посади генерального директора [15, арк. 129],

призначивши на його місце – Е. І. Ліра [17, арк. 38]. У свою чергу, керівництво Комітету у справах національностей вимушене було посилити контрольні функції щодо діяльності Українсько-німецького фонду [16, арк. 83-84]. Ситуація ускладнювалася й тим, що процес повернення німців набув неконтрольованого характеру, а більша частина осіб німецької національності взагалі не належала до числа депортованих з території України і не мали права на спрощений порядок набуття громадянства України [20, арк. 54-56; 18; 19]. У зв'язку з цим, обласні державні адміністрації перебрали на себе від структур Фонду функції замовника по будівництву об'єктів житла для німців [20, арк. 54-56].

Проте залучення державних органів до розв'язання проблем німців не могло вирішити тих, завдань які було покладено безпосередньо на Українсько-німецький фонд. Тому вже наприкінці 1995 р. на звітно-виборчій конференції найбільшого товариства німців України «Відергебурт» було прийнято резолюцію, в якій зазначалося, що протягом останніх років Фонд дискредитував себе і потребує нового керівництва та посиленої підзвітності державному та громадському контролю [23, арк. 79]. Більше того, в ході роботи конференції значно політизувалося питання німців в Україні. Робився наголос на масовому переселенні німців з РФ та Казахстану до України; необхідності формування місць компактного поселення німців; підвищенні політичного статусу німецької меншини в Україні, створення німецького представницького органу – фолькстагу (на зразок меджлісу кримськотатарського народу). Висловлювалася також позиція перетворення товариства «Відергебурт» в громадсько-політичну організацію, для активної політичної діяльності [23, арк. 80-81]. При цьому, слід зауважити, що представники німецької національної меншини були активними учасниками й громадсько-політичного життя, особливо у місцях свого компактного проживання. Проте реальний їх відсоток у владних структурах був незначний, що лише підсилювало владні амбіції [21, арк. 231].

Особливо помітною була політизація німців у Криму. Так, у 1995 р. Рада німців прийняла рішення і створила свій Кримський німецький фонд «Шлях розвитку», який прагнув перебрати на себе повністю реалізацію німецької програми в Криму, зокрема у сфері розподілу коштів. Водночас у випадку незгоди з боку влади на посилення політичної участі німців вони погрожували бойкотувати та призупинити усі проекти і німецькі програми в Криму; за допомогою міжнародних структур розпочати процес еміграції з Криму в Німеччину; оголосити про своє рішення усім країнам СНД про ліквідацію німецької програми в Криму [24, арк. 103-105].

Негативні тенденції у середовищі німців посилювались і тому, що на 21-23 листопада 1996 р., за ініціативою «Відергебурту», планувалося провести I з'їзд німців України. Мета – на базі регіональних громадських організацій німців в Україні створити центральний орган, якому надати повноваження представляти німецьку громаду у відносинах з органами державної влади України та Німеччини – фолькскрат [26, арк. 41]. Більше того, ряд положень підготовлених на з'їзд

суперечили Конституції України і національному законодавству у сфері регулювання міжнаціональних відносин. Зокрема, Положення про фолькскрат передбачало створення екстериторіального формування, яке мало розробляти, приймати і контролювати програми й постанови, обов'язкові до виконання всіма німцями України; створювати регіональні державні органи; призначати вибори народних представників тощо [28, арк. 42-43].

Підготовка з'їзду німців України викликала занепокоєння й тим, створення на з'їзді вищого представницького органу німецької меншини в Україні – фолькскрату – не сприяло порозумінню та знаходженню конструктивного діалогу держави та етнічних груп. Крім того, надання особливих умов для однієї меншини призвело б до ланцюгової реакції, тобто домагань таких самих прав іншими національними меншинами [28, арк. 45-47].

Радикалізувало ситуацію й те що, напередодні цього з'їзду депутат Верховної Ради Криму – німець В. К. Ренпенінг вніс пропозиції і зауваження щодо проекту закону «Про реабілітацію і забезпечення прав національних меншин, що були репресовані і депортовані з території України». У них ішлося про необхідність реабілітувати депортованих з України (Криму) усіх повністю громадян німецької національності. А також межам національно-культурної автономії в Криму та Україні вирішити питання створення національних зборів (парламентів), які мали б право вносити пропозиції (проекти) до законодавчих і виконавчих органів влади та управління, розглядати їх і мотивовано реалізовувати без перешкод. Громадян України з ряду національних меншин пропонувалося призначати на керівні та інші відповідальні посади в на всіх рівнях влади, а також виділити депутатські місця всіх рівнів, виходячи з відсоткового співвідношення проживаючих на території за національною ознакою, але не менше 1-2 місць (посад) в установах тощо [27, арк. 49-52].

Цю хвилю політизації, напередодні з'їзду, закріпив I з'їзд німців Криму, проведений у м. Сімферополі 7-8 листопада 1995 р. На ньому вже було обрано фолькспарламент німців Криму у складі 31 чоловіка, а також делегатів на з'їзд німців України. В ряді областей України проведено конференції німців, обрано територіальні органи самоорганізації – ландскрати та делегатів на з'їзд. Проте деякі національно-культурні товариства німецької меншини, зокрема Дніпропетровської, Одеської областей та АР Крим, у тому числі і членів «Відергебурту», не підтримали відверто політизованого забарвлення з'їзду [28, арк. 42-47; 22, арк. 34-35].

21-23 листопада 1996 р. в м. Києві відбувся перший з'їзд німців України. В цілому, з'їзд висловив незадоволення станом вирішення проблем етнічних німців з боку державної влади України та Німеччини, а на адресу обох країн лунали погрози організувати масовий виїзд німців з України до Німеччини у разі не вирішення таких питань [29, арк. 190-191]. З'їзд прийняв Положення про фолькскрат і Концепцію Програми етносоціального відродження та розвитку німецької меншини України. Також було обрано склад – фолькскрату (голова Г. Гроут, 7 заступ-

ників, 26 народних представників та ревізійну комісію). Одним з недоліків з'їзду було те, що фольксрат намагався репрезентувати інтереси всіх етнічних німців (тобто не членів організації, а громадян України) та домагався того, щоб його рішення були обов'язковими для всіх етнічних німців, тобто і тих, хто не підтримує його. Такий підхід політичне керівництво України розцінювало як [29, арк. 193] намір відновити інститут «фольксдойче» – засіб управління етнічними німцями за кордоном з боку Німеччини. Суперечило чинному законодавству України й те, що керівництво фольксрату наполягало на встановленні прямих контактів та зв'язків з урядами Німеччини та інших держав від імені всіх етнічних німців України, тобто громадян України, що згідно з Конституцією України є компетенцією тільки державних органів влади.

Другою принципово небезпечною стороною діяльності з'їзду було їх намагання представити, що в Україні чиняться репресії (конфіскація майна, будівель, земель, тощо) проти німців за етнічною ознакою ще з 1918 р. Визнання цього факту разом з законом про реабілітацію німців, який планувалося прийняти, могло створити підґрунтя до вимог повернення майна та земель, що були втрачені – в тому числі й етнічними німцями – після жовтневих подій 1917 року. Окремі заяви представників фольксрату викликали пересторогу й тому, що його діяльність виходила за межі етнокультурного життя меншини. Перетворившись на важіль тиску на державні органи влади в Україні, фольксрат домагався б для німецької меншини певних привілеїв під гаслами компенсації за ті збитки, яких завдали німцям під час репресій та депортації. Наприклад, у виступі Г. Гроута зафіксовано, що на початок ХХ століття тільки у власності німців України знаходилося близько 2 млн. десятин землі [29, арк. 194].

У свою чергу, Німеччина розцінювала появу фольксрату як успіх з'їзду, й в перспектив і могла б використовувати його як важіль тиску на Україну, про що яскраво свідчить виступ офіційного представника Німеччини Ф. Вілленберга. Німеччина також декларувала намір фінансово підтримувати їх [29, арк. 194].

Привертає на себе увагу відсутність у керівництва фольксрату бажання конструктивно співпрацювати з органами державної влади України, що викликало занепокоєння у багатьох делегатів з'їзду. Керівництво з'їзду не надало можливості виступити на з'їзді представникам як Держкомнаціміграції (крім Голови), так і держадміністрації м. Києва, незважаючи на підтримку їхнього прохання виступити також і з боку делегатів з'їзду [29, арк. 195].

З огляду на сказане, слід наголосити, що політизація німецької меншини у 1990-х рр. була закономірною, оскільки складною залишалася ситуація з завершенням будівництва житла для депортованих німців [30, арк. 190]; недостатнє фінансування капітальних вкладень для німців

[31, арк. 191-192]; частина з них не набули громадянства України, а малі заробітки та економічна скрута лише посилювали радикальні настрої. Як наслідок переселенці масово почали подавати заяви на виїзд до Німеччини [34, арк. 88-90]. Окрім того, на кінець 1997 р. відбулося загострення у середовищі німців і через розподіл майна внаслідок ліквідації Українсько-німецького фонду [32, арк. 43-44; 33, арк. 45-48].

Наслідком I з'їзду німців України стало те, що вже 7 квітня 1997 р. Верховна Рада Криму прийняла Постанову, де затвердила результати I з'їзду (Фолькстагу) німців Криму та доручила Раді Міністрів АРК прийняти необхідні рішення, для забезпечення представницьких і організаційних повноважень Народної Ради (фолькспарламенту) німців Криму [35, арк. 67]. Проте Державний комітет України у справах національностей та міграції не підтримав такої форми вираження інтересів німецької меншини, оскільки це суперечило українському законодавству [36, арк. 100]. Тому юридичного статусу фолькспарламенту німців в Україні не отримав. Більше того, німецька меншина вже мала широке представництво у формі громадських організацій [37, арк. 151].

Отже, повернення осіб німецької національності з місць депортації в Україну на початковому етапі носило характер національно-культурного і соціально-економічного відродження. Проте після утворення у 1992 р. Українсько-німецького фонду (УНФ) з широкими владно-виконавчими повноваженнями ситуація значно змінилася.

По-перше, кожне з національно-культурних товариств німців прагнуло мати як найбільше представництво УНФ.

По-друге, в межах фонду між німецькими товариствами точилася постійна боротьба за перерозподіл коштів на потреби німців, а нераціональне використання коштів і відсутність контролю з боку держави за діяльністю УНФ лише поглиблювали кризу у німецькому середовищі.

По-третє, не останню роль у політизації німецької меншини відіграли лідери окремих національно-культурних товариств (Г. Гроут, К. Репенінг та ін.), які прагнули підвищити політичний статус німців та завдяки цьому отримати мандати на представництво у вищих органах влади України.

По-четверте, надмірна негативна політизація німецької меншини припала на середину 1990-х рр., коли постало питання про закриття УНФ і посилення над ним контролю з боку держави.

В цілому надмірна політизація, автономістські та сепаратистські прагнення німецької меншини наприкінці 1990-х рр. негативно вплинули як на розвиток німецької меншини, так і на безпеку України в цілому. А прагнення німців утворити власні владні органи (фольксрат, фолькстаг) змусили вище керівництво України посилити юридичний нагляд за фольксратом і окремими політизованими товариствами, які намагалися діяти за межами правового поля України.

Список літератури:

1. Кривець Н.В. Німці в Україні [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2010. – 728 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Nimtsi_Ukraini (останній перегляд: 20.06.2017).
2. Лазар Н. Становище німецької меншини в Україні, Польщі та Словаччині (спроба порівняння) [Електронний ресурс] – Наталія Лазар. – Режим доступу: file:///C:/Users/US/Downloads/eine_2004_16_16.pdf (20.06.2016).
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління (ЦДАВО), фонд (ф). 5252, опис (оп.) 1, одиниця зберігання (од.зб.) – 2. Листування з Кабінетом Міністрів України з питань основної діяльності комітету (9 вересня – 26 грудня 1991 р.). На 82 аркушах / Кабінет Міністрів України, тов. Масику К.І., від 11.12.1991 р. на № 4-91/2. Арк. 65.
4. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 5. Накази №№ 1-11 голови Комітету з основної діяльності (13 лютого – 29 грудня 1992 р.). На 14 аркушах / Комітет у справах національностей при Кабінеті Міністрів України. Наказ від 06.07.1992 р., № 5 «Про членів Правління Українсько-німецького Фонду». Арк-8.
5. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 6. Листування з Кабінетом Міністрів України з питань основної діяльності комітету (9 січня – 31 січня 1992 р.). На 103 аркушах / Кабінет Міністрів України, тов. К.І. Масику. Арк. 8-9.
6. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 6. Міністерство культури України від 09.12.1991, № 8-849/18. Комітет у справах національностей при КМУ. Ю.О. Олененку. Арк. 41.
7. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 6. Обращение участников республиканской конференции Общества немцев Украины в Верховному Совету и Кабинету Министров Украины, 06.10.1991 р. Арк. 27-28.
8. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 6. Проект. Верховна Рада України. Доповідна Записка про соціально-економічний розвиток півдня України. Арк. 33-36.
9. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 7. Листування з КМУ з питань основної діяльності комітету. На 245 аркушах / Віце-прем'єр-міністру України О.І. Слєпичеву «Про вирішення питань, пов'язаних з діяльністю Українсько-німецького фонду», 23.04.1992, № 4-132/2. Арк. 195-196.
10. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 7. Замечания Крымских обществ армян, болгар, греков и немцев к проекту закона Украины «О реабилитации и обеспечения прав национальных меньшинств, которые подверглись насильственному переселению с территории Украины». Арк. 115-118.
11. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 7. Заступнику Міністра Кабінету Міністрів України, А.С. Яворському, 01.04.1992, № 4-115/2. Арк. 88.
12. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 7. Председателю республиканского комитета по делам депортированных народов Слєпичеву Олегу Ивановичу. Арк. 39-40.
13. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 7. Список запрошених на засідання правління Українсько-німецького фонду, 3-4 квітня 1992 р. Арк. 89-90.
14. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 7. Указ президента України «Про утворення Українсько-німецького фонду». Арк. 233-234.
15. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 10. Комітет у справах національностей при Кабінеті Міністрів України. Листування з Адміністрацією Президента України і Верховною Радою України з питань основної діяльності комітету (15 січня 14 грудня 1992 р.). На 135 аркушах / Президенту України. Л.М. Кравчуку. Від 22.07.1992, № 4-389/1. Арк. 127-130.
16. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 15. Листування з Кабінетом Міністрів України з питань основної діяльності комітету (4 січня – 10 березня 1993 р.). На 255 аркушах / Віце-прем'єр-міністру України М.Г. Жулинському від 09.02.1993 р., № 4-32/2. Арк. 83-84.
17. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 16. Листування з Кабінетом Міністрів України з питань основної діяльності комітету. На 104 аркушах / Виконуючому обов'язки першого Віце-прем'єр-міністра України В.І. Євтухову. Про вирішення питань, пов'язаних з діяльністю Українсько-німецького фонду, від 09.03.1993 р., № 22247/1 (08.04.1993, № 4-94/2). Арк. 38-39.
18. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 22. Листування з Адміністрацією Президента і ВРУ з питань основної діяльності міністерства (25 травня – 23 грудня 1993 р.). На 135 аркушах / Довідковий матеріал про чисельність, національний склад, місця проживання національностей і національно-етнічних груп України. Арк. 7-9.
19. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 30. Міністерство України у справах національностей та міграції. Листування з КМУ з питань основної діяльності міністерства (1 серпня – 5 серпня 1994 р.). На 77 аркушах / 01.08.94. 9-307/2 Прем'єр-міністрів України В.А. Масолу. Доповідна записка. Про хід виконання заходів щодо забезпечення облаштування у Республіці Крим депортованих кримськотатарського народу, болгар, вірмен, греків і німців, які добровільно повертаються в місця попереднього проживання. Арк. 1-2.
20. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 43. Міністерство України у справах національностей, міграції та культур. Листування з КМУ з питань основної діяльності (16 лютого – 15 березня 1995 р.). На 173 аркушах. Зберігати постійно / Міністерство України у справах національностей, міграції та культур, 20.02.1995, № 8-122/2. Віце-прем'єр-міністрів України І.Ф. Курасу. Арк. 54-56.
21. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 45. Міністерство України у справах національностей, міграції та культур. Листування з КМУ з питань основної діяльності (3 квітня – 28 квітня 1995 р.). На 236 аркушах. Зберігати постійно / 28.04.95 На № 235 Постанова КМ від 31.03.95, 9-262/2 Віце-прем'єр-міністрів України І.Ф. Курасу / Про стан виконання Закону України «Про національну меншину в Україні» в Одеській області. Арк. 229-235.
22. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 51. Міністерство України у справах національностей, міграції та культур. Листування з КМУ з питань основної діяльності (2 жовтня – 31 жовтня 1995 р.). На 206 аркушах / Президенту України госп. Л.Д. Кучме, прем'єр-міністру госп. Марчуку Е.К. Симферопольская городская общественная организация «Землячество депортированных немцев Крыма», 19 июля 1995 г., № 30. Арк. 34-35.
23. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 53. Міністерство України у справах національностей, міграції та культур. Листування з КМУ з питань основної діяльності міністерства (4 грудня – 29 грудня 1995 р.). На 201 аркуші / 18.12.95, 9-671/2 Віце-прем'єр-міністру України І.Ф. Курасу. Арк. 79-81.
24. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 54. Міністерство України у справах національностей, міграції та культур. Листування з АПУ і ВРУ з питань основної діяльності міністерства (3 січня – 30 травня 1995 р.). На 233 аркушах / Украина Республика Крым г. Симферополь № 208/4 17 ноября 1994 р. Открытое письмо, председателя общества немцев Крыма «Видергебургт», Депутата Верховного Совета по немецкому одномандатному национальному избирательному округу – Ренпенинга Владимира Карловича. Президентам Украины

- и Республики Крым, Председателям Верховных Советов Украины и Крыма, Премьер-министрам КМУ и Правительства Крым. Арк. 100-105.
25. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 68. Министерство Украины у справах національностей та міграції. Листування з КМУ з питань основної діяльності (30 квітня – 31 травня 1996 р.). На 218 аркушах. Зберігати постійно / 05.05.1996 р. Ініціатива № 13-186/2 Кабінет Міністрів України. Німці в Україні. Арк. 1-2.
 26. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 71. Министерство Украины у справах національностей та міграції. Листування з КМУ з питань основної діяльності (19 липня – 31 липня 1996 р.). На 187 аркушах. Зберігати постійно / Кабінет Міністрів України, 12 липня 1996 р. № 58-1831/98. Міністру України у справах національностей та міграції В.Б. Євтуху. Арк. 41.
 27. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 74. Министерство Украины у справах національностей та міграції. Листування з КМУ з питань основної діяльності комітету (1 жовтня – 31 жовтня 1996 р.). На 275 аркушах. Зберігати постійно / Депутат Верховного Совета Крыма. 03 сентября 1996 г., № 28-12/624. Верховная Рада Украины. Комисии по правам человека, национальным меньшиствам и Межнациональным отношениям. Копия: Кабинет Министров Украины, Премьер-министру П.И. Лазаренку, Министерству по делам национальностей Украины, министру В. Евтуху. Арк. 49-52.
 28. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 75. Державний комітет України у справах національностей та міграції. Листування з КМУ з питань основної діяльності (листопада – 29 листопада 1996 р.). На 207 аркушах. Зберігати постійно / Довідка про підготовку до Першого з'їзду німців України та проекти документів до нього. Арк. 42-47.
 29. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 75. Аналітична довідка про І-й з'їзд німців України. Арк. 190-195.
 30. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 93. Державний комітет України у справах національностей та міграції. Листування з КМУ з питань основної діяльності комітету (3 листопада – 28 листопада 1997 р.). На 246 аркушах. Зберігати постійно / Україна, Одеська обласна державна адміністрація, 29.10.1997 № 01-04-3802. Віце-прем'єр-міністру України В.А. Смолюю. Арк. 190.
 31. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 93. Державний комітет у справах національностей та міграції. 26.11.1997 № 11-2224/2. На доручення КМУ 22181/69 від 19 листопада 1997 року. Віце-прем'єр-міністри України В.А. Смолюю. Копія: Голови Одеської ОДА Р.Б. Боделану. Арк. 191-192.
 32. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 94. Державний комітет України у справах національностей та міграції. Листування з КМУ з питань основної діяльності комітету (2 грудня – 31 грудня 1997 р.). На 260 аркушах / Фольксрат (Народна Рада) німців України. Volksrat der Deutschen der Ukraine Gesellschaft der Deutschen in der Ukraine Wiedergeburt. Товариство відродження німців Відродження, № 110 14.11.97 р. Віце-прем'єр-міністру України, Співголови міждержавної Українсько-німецької комісії у справах німців України, пану д-ру Смолюю В.А. Уповноваженому федеральному представнику Німеччини з питань німців-переселенців, Співголови міждержавної Українсько-німецької комісії у справах німців України, пану, д-ру Ваффеншмідту. Арк. 43-44.
 33. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 94. Державний комітет України у справах національностей та міграції. Листування з КМУ з питань основної діяльності комітету (2 грудня – 31 грудня 1997 р.). На 260 аркушах / № 4/780, 26.11.1997 р. Державний комітет України у справах національностей та міграції. 5.12.1997 № 11-2307/2 на № 22971/52 від 25.11.1997 р. Віце-прем'єр-міністри України В.А. Смолюю. Арк. 45-48.
 34. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 95. Державний комітет України у справах національностей та міграції. Листування з АП і ВРУ з питань основної діяльності Комітету (3 січня – 3 липня 1997 року). На 261 аркуші / Державний комітет України у справах національностей та міграції. 24.02.1997 № 11-403 / Народним депутатам України М. Горбатюку, Ю. Оробцю, Т. Кияку. Арк. 88-90.
 35. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 96. Державний комітет України у справах національностей та міграції. Листування з АП і ВРУ з питань основної діяльності Комітету (10 липня – 27 жовтня 1997 року). На 257 аркушах / Постанове Верховного Совета Крыма О результатах I съезда (Фолькстага) немцев Крыма. Арк. 67.
 36. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 96. Державний комітет України у справах національностей та міграції, 02.09.1997 р. № 9-1638/1. Адміністрація Президента України. На № 02.05/895 від 19.08.97 р. Арк. 99-100.
 37. ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. – 97. Державний комітет України у справах національностей та міграції. Листування з АП і ВРУ з питань основної діяльності Комітету (3 листопада – 31 грудня 1997 року). На 220 аркушах. Зберігати постійно / Довідка про діяльність Всеукраїнських громадських об'єднань національних меншин України, запрошених для участі у зустрічі з Президентом України. Арк. 151-155.

Коцур Л.М.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

ПОЛИТИЗАЦИЯ НЕМЕЦКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО МЕНЬШИНСТВА УКРАИНЫ В 1990 ГОДАХ В УСЛОВИЯХ БЕЗОПАСНЫХ ВЫЗОВОВ

Аннотация

Исследованы особенности общественно-политической деятельности немецкого национального меньшинства на территории Украины в 1990-х гг. Раскрыты причины, предпосылки и процесс политизации лиц немецкой национальности в Украине. Выявлена специфика отношений между представителями немецкого национального меньшинства и высшими органами власти Украины в 1990-х годах.

Ключевые слова: немецкое национальное меньшинство, политизация, Украина, Германия, депортация, возвращение, реабилитация, Видергебурт, Украинско-немецкий фонд, фольксрат.

Kotsur L.M.

Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University
named after Hryhorii Skovoroda

POLITIZATION OF THE GERMAN NATIONAL MINORITY OF UKRAINE IN 1990 IN CONDITIONS OF SAFE QUESTIONS

Summary

The features of social and political activities of the German national minority on the territory of Ukraine in the 1990's were explored. Causes, preconditions and process of politicization of persons of German nationality in Ukraine were revealed. The specificity of relations between representatives of the German national minority and the highest authorities of Ukraine in the 1990s was revealed.

Keywords: German national minority, politicization, Ukraine, Germany, deportation, return, rehabilitation, Verggebung, Ukrainian-German Foundation, folksrat.